

אוניברסיטת בר-אילן

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת פקודי, תשס"ה
מספר 591מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמןהערה למאמר "שני אוהל מועד"
(דף שבועי לפרשת 'כי תשא' תשס"ה מס' 589)

מכובדנו הרב ד"ר מאיר גרוזמן העלה במאמרו רעיון מחודש: מאורעות שונים שבהם נזכר "אהל מועד" התרחשו באהל משה שגם עליו נאמר "ומשה יקח את האהל ... וקרא לו אהל מועד" (לג:ז). ואילו "אהל מועד", המשכן, נתייחד להוראת המצוות "מבין שני הכרובים". "אם קבלה - נקבל. אם לדין - יש תשובה" שהכותב עצמו ציינה: חידושו אינו מתאים עם תרגום אונקלוס המבחין בין "אהל מועד" (המשכן) שתרגומו "מִשְׁכַּן זְמָנָא", לבין "אהל מועד" של משה - "מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא". הואיל וכל אירועי ה"אהל" שמנה הכותב מתורגמים "מִשְׁכַּן זְמָנָא" - ברור שלדעת ת"א גם אלה התרחשו במשכן ולא באהל משה.

רק פסוק אחד שאותו לא הזכיר הכותב, מוכרח להתבאר על אהל משה: "ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת בְּמִקְרָאתָּהּ הַצְּבָאָתָּה אֲשֶׁר צָבָאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד" (שמ' לח:ח). מדוע? כמו שכתב רבינו בחיי:

וענין אֹהֶל מוֹעֵד שהביאו הנשים הנדבה ההיא, אל אֹהֶל מוֹעֵד שקראו משה כענין שכתוב 'ומִשָּׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל... וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד' כי המשכן לא נעשה עדיין".
וכבר קדמו רמב"ן (שרבנו בחיי מרבה לשאוב מדבריו):

ולא ידעתי איך יתפרש לפי זה 'אשר צבאו פתח אהל מועד'. ואולי יאמר שהביאו הנשים הנדבה ההיא אל אהל משה שקראו אהל מועד, והוא עצמו קבל מהן על פי הדבור, כי אהל המשכן לא נעשה עדיין.

אבל אם כך ראוי היה לתרגם בפסוק זה "מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא". מדוע אם כן תרגם אונקלוס גם כאן "אשר צבאו פתח אֹהֶל מוֹעֵד" - "בְּתֵרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא"? שתי תשובות בדבר: לדעת אונקלוס את הכיור עשו בסיום מלאכת המשכן כשהמקום המיועד לכיור בחצר המשכן כבר היה ניכר, ואז נתאספו הנשים לפני מקום החצר "פתח אהל מועד".¹ ובדרך אחרת: אונקלוס פירש "פתח אהל מועד" כמוסב על הרישא: "ויעש את הכיור נחשת פתח אהל מועד, במראות הצובאות" והכתוב מדבר אחר הקמת המשכן.²

ואגב נעיר על תרגומי "אהל מועד": כפי שנכתב גם במאמר, מונח זה מציין הן את המשכן והן את אוהלו של משה רבנו. הראשון נקרא "מועד" (משורש יע"ד) כי שם נועד ה' עם משה

¹ כך באורי אונקלוס לר' שמשון ברוך שעפטעל (מינכן תרמ"ח) המסתייע מתרגום "דְּאֶתְּנֵן לְצִלָּאָה" "לשון בינוני כלומר אשר באות עכשו".

² כדברי פנים יפות (לר' פנחס הורביץ בעל ה"הפלאה") ביישוב דברי רמב"ן.

ותרגומו "מִשְׁפַּן זְמָנָא", כתרגום "ונועדתי לך שם" (כה:כב) "וְאֶזְמִין מִיָּמַי לְךָ". השני נקרא "מועד" כי שם נועד משה עם "מבקשי ה'", היינו עם מבקשי התורה. כדי למנוע טעות ולהבחנה בין השניים, תרגם אונקלוס באהל משה "מִשְׁפַּן בֵּית אֱלֹהִים" שלא כמשמעו. וכן ברש"י: "בית ועד למבקשי תורה". הבחנה זו קיימת רק בת"א אבל ת"ג (תרגום ניאופיטי) תרגם גם באוהלו של משה "מִשְׁפַּן זְמָנָא".

אלא שעצם תרגום "מִשְׁפַּן זְמָנָא" מחייב בירור: מתברר שכל מועד מתורגם זמן/זמנא כגון "למועד אשוב אליך" (בר' יח:יד) "לְזִמְן אֵיתוּב לְיָתְךָ", זולת 'מועד' במשמעות של חג ה' המתורגם "מועד" גם בת"א, דוגמת "אלה הם מועדי" (ויק' כג:ב) - "אֵלֵין אֵינוֹן מוֹעֲדֵי". והטעם: במונחי הלכה אונקלוס מתרגם במטבעות לשון חז"ל, ואצלם "מועד" הוא חג ה' (כגון: "לא בדק בי"ד יבדוק לאחר המועד" [משנה פסחים א, ג]; "אע"פ שאינם לצורך המועד" [שם, ד, ז] וכן "חול המועד"). לכאורה גם "אהל מועד" הוא מונח הלכי המופיע במשנה, כגון: "כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו" (זבחים יד, א), ואם כן מדוע תרגם "מִשְׁפַּן זְמָנָא" ולא "אהל מועד"? לדעת "נפש הגר" התרגום הוא לכבוד ישראל: כביכול הקב"ה מזמן עצמו ללמד תורה למשה, כמאמר הגמרא (נדרים ח, ע"א):

האומר לחבירו נשכים ונשנה פרק זה, עליו להשכים שנאמר: 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי קוֹם צֵא אֶל הַבְּקָעָה וְנָשָׂם אֶדְבָר אוֹתְךָ. וְאָקוּם וְאֶצֵּא אֶל הַבְּקָעָה וְהִנֵּה שָׁם פְּכוּד ה' עֹמֵד' (יחז' ג:כב-כג).

וכן נרמז גם ברש"י: "ונועדתי, כשאקבע מועד לך לדבר עמך" - הקב"ה הוא המזמן והוא המצפה למשה שיבוא!³

הרב ד"ר רפאל בנימין פוזן
המחלקה לתנ"ך

³ ר' מרדכי לווענשטיין, נפש הגר: באור רחב על תרגום אונקלוס, א--ב, בילגורייה תר"ע.

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע. הוא מופיע באינטרנט באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן
בכתובת: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>. כדי להצטרף לרשימת המנויים בדואר האלקטרוני על דף פרשת
השבוע, יש לפנות לכתובת: listserv@vm.biu.ac.il. אין לכתוב נושא למכתב. יש לכתוב שורה אחת בלבד,
בגוף המכתב: sub parasha-l firstname lastname הינם השם הפרטי ושם המשפחה של השולח.